

**ԲԱԺԻՆ 4. ՖԻԶԿՈՒԼՏՈՒՐԱՅԻՆ ԵՎ ՄՊՈՐՏԱՅԻՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ
ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ, ԻՐԱՎԱԿԱՆ
ԵՎ ՊԱՏՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԵՏԵՐԸ**

ՀՅԴ 330.1

DOI: 10.53068/25792997-2025.3.16-266

**ՄՊՈՐՏԻ ՈԼՈՐՏԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱԶԴԱԿՆԵՐԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ**

Զ.Ա. Թադևոսյան,

*Հայաստանի ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի
պետական ինստիտուտ, Երևան, Հայաստան*

Առանցքային բառեր: Սպորտ, սոցիալ-տնտեսական ազդակներ, թեթև արդյունաբերություն, պետություն-մասնավոր հատված համագործակցություն:

Հետազոտության արդիականություն: Վերջին տասնամյակներում սպորտը ո՛չ միայն համաշխարհային, այլև Հայաստանի տնտեսության շրջանակներում ստացել է նոր՝ տնտեսական և ռազմավարական նշանակություն: Սակայն Հայաստանում սպորտի ոլորտը դեռևս ամբողջապես չի ձևավորվել որպես տնտեսության բազմագործոն համակարգ. առկա են առանձին նախաձեռնություններ, ենթակառուցվածքային բարելավումներ և պետական ռազմավարական մոտեցումներ, ուստի և ոլորտի համակարգային զարգացումը դեռ ընթացքի մեջ է: Այս իրողությունը անհրաժեշտություն և արդիականություն է հաղորդում **սպորտի դերի վերաիմաստավորմանը ո՛չ միայն սոցիալ-**

մշակութային, այլև սոցիալ-տնտեսական դիտանկյունից՝ հետազոտելով այն որպես տնտեսական աճի, ներդրումների, մարդկային կապիտալի զարգացման և միջազգային ինտեգրման խթան:

Հետազոտության նպատակն է՝ բացահայտել այն սոցիալ-տնտեսական գործոնները, որոնք խթանում կամ սահմանափակում են սպորտի ոլորտի զարգացումը Հայաստանում՝ ոլորտի ներուժը դիտարկելով որպես տնտեսական և սոցիալական առաջընթացի աղբյուր:

Հետազոտության խնդիրները, որոնք բխում են նպատակից, հետևյալն են.

➤ Ուսումնասիրել սպորտի ոլորտի զարգացման տեսական հիմքերը՝ որպես տնտեսության բաղադրիչ:

➤ Բացահայտել այն սոցիալ-տնտեսական գործոնները, որոնք ազդում են Հայաստանում սպորտի ոլորտի

կայացման, մրցունակության և կայուն զարգացման վրա:

➤ Մշակել քաղաքական և կառավարման առաջարկություններ՝ ուղղված սպորտի ոլորտի կայուն զարգացմանը:

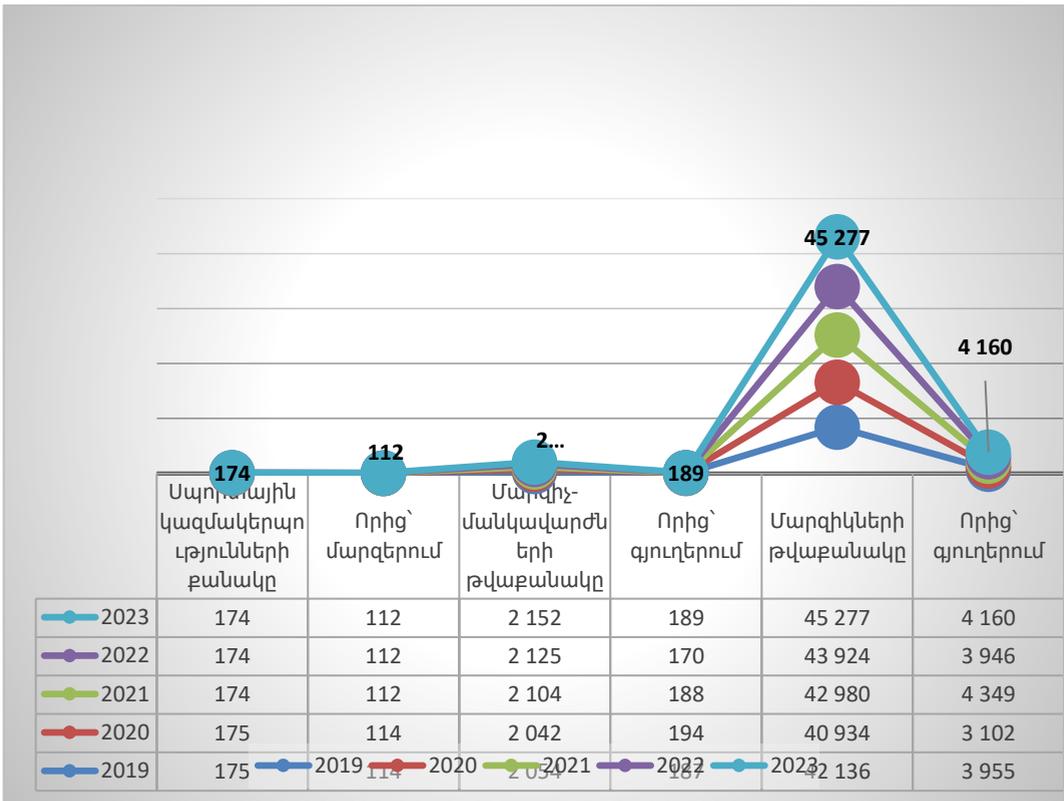
Հետազոտության մեթոդները և կազմակերպումը: Հետազոտությունն իրականացվել է համակցված մեթոդաբանական մոտեցմամբ՝ ներառելով թե՛ որակական, թե՛ քանակական վերլուծության տարրեր: Ուսումնասիրվել է ոլորտին առնչվող մասնագիտական գրականություն, օգտագործվել են վիճակագրական տվյալներ, կատարվել է համեմատական վերլուծություն, կազմվել են համապատասխան տրամագրեր: Կազմակերպչական առումով աշխատանքը կատարվել է երեք փուլով՝ տեսական, էմպիրիկ և վերլուծական: Այս մոտեցումը հնարավորություն է տվել բազմակողմանիորեն գնահատել այն սոցիալ-տնտեսական գործոնները, որոնք որոշում են սպորտի ոլորտի զարգացման շարժընթացը: Հետազոտությունն իրականացվել է 2025թ. օգոստոս-հոկտեմբեր ամիսների ընթացքում:

Հետազոտության արդյունքների վերլուծություն: Սպորտի ոլորտի վերաբերյալ տնտեսագիտական տեսությունը ձևավորվել է 20-րդ դարի երկրորդ կեսից, երբ մի շարք հեղինակներ [10, 11,

12, 13,14] սկսեցին դիտարկել սպորտը ոչ միայն որպես մշակութային երևույթ, այլև՝ տնտեսական համակարգ: Այդ մոտեցման հիմքում այն գաղափարն է, որ սպորտը կարող է ստեղծել ավելացված արժեք, խթանել արտադրությունը, ծառայությունների շուկան և նպաստել զբաղվածությանը՝ ինչպես պետական, այնպես էլ մասնավոր հատվածներում: Ըստ **Կ. Գրաթոնի և Փ. Թեյլորի** [13]՝ սպորտի ոլորտը կարելի է դիտարկել երեք հիմնական՝ **ուղղակի, անուղղակի և ինդուկտիվ տնտեսական ազդեցությունների դիտանկյունից:** **Վլադիմիր Անդրեֆը** [10] սպորտը բնութագրում է որպես տնտեսության յուրահատուկ ենթահամակարգ, որը միաժամանակ արտացոլում է սոցիալական արժեքների, կրթական նպատակների և շուկայական հարաբերությունների համադրությունը: Նրա մոտեցմամբ՝ սպորտային արդյունաբերությունը կարող է դիտվել «հիբրիդային շուկա», որտեղ համատեղ գործում են պետական քաղաքականությունը, մասնավոր ներդրումները և հասարակական շահը: Մեկ այլ հեղինակներ՝ **Ռ. Բաադեն և Վ. Մաթեսոնը** [11] իրենց հետազոտություններում ցույց են տվել, որ սպորտը կարող է ունենալ չափելի ազդեցություն տեղական և ազգային տնտեսության վրա՝ հատկապես խոշոր միջոցառումների կազմակերպման դեպքում: Նրանք

նշում են, որ սպորտային արդյունաբերության ներդրումները նպաստում են ոչ միայն համախառն ներքին արդյունքի աճին, այլև ենթակառուցվածքների արդիականացմանը, զբոսաշրջության ընդլայնմանը և տեղական համայնքների ակտիվացմանը: Մինչդեռ **Հանս Պրոյսը** [14] կարևորում է «մեզամիջոցառումների ժառանգության» գաղափարը՝ նշելով, որ սպորտային ներդրումները պետք է գնահատվեն ոչ միայն անմիջական ֆինանսական արդյունքների, այլև երկարաժամկետ սոցիալ-տնտեսական հետևանքների տեսանկյունից: Լ.Չալիփը [12] կարևորում է այն իրողությունը, որ եթե սպորտային կազմակերպությունները շարունակաբար չզարգացնեն և չթարմացնեն իրենց քաղաքականությունները՝ արձագանքելով սոցիալական, տնտեսական և էթիկական փոփոխություններին, ապա դրանք դառնում են արձագանքող, ոչ թե նախաձեռնող, ինչը նվազեցնում է սպորտի ավելի լայն հասարակական ազդեցություն ապահովելու հնարավորությունը: Այս տեսական մոտեցումները համադրվում են և՛ Հայաստանի կառավարության, և՛ միջազգային կազմակեր-

պությունների քաղաքական շրջանակների հետ: Ըստ ՀՀ ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի ոլորտների 2024–2030 թվականների զարգացման ռազմավարության[1]՝ «.. համակարգի ամբողջ գործունեությունն ուղղված է մարդու ներդաշնակ և բազմակողմանի զարգացմանը, հանրության շրջանում առողջ ապրելակերպի և ակտիվ հանգստի արմատավորմանը, երկարակետության ապահովմանը, սպորտի ոլորտում Հայաստանի Հանրապետության միջազգային հեղինակության բարձրացմանը»: Իսկ համաձայն **UNESCO-ի [15] «Kazan Action Plan»-ի և World Bank-ի [16]** զեկույցների՝ սպորտը դիտվում է որպես տնտեսական աճի և սոցիալական զարգացման խթան, որն ունակ է նպաստել կրթության, առողջության և երիտասարդության ներառմանը: Ինչ վերաբերում է հայ հետազոտողների ակտիվությանը, ապա պարզապես արձանագրենք, որ սպորտի ոլորտին վերաբերող ուսումնասիրությունները դեռևս սակավ են, սակայն համահունչ են սպորտի ոլորտի զարգացման ժամանակակից միտումներին [9]:

Տրամագիր 1. ՀՀ-ում սպորտային կազմակերպությունների թվի, մարզիչ-մանկավարժների և մարզիկների թվաքանակի շարժընթացը 2019–2023թթ. ընթացքում [2,3,4,5,6]

Ամփոփելով՝ կարելի է նշել, որ ժամանակակից տնտեսագիտական մտքի զարգացման մեջ ձևավորվել է սպորտի ոլորտի միասնական ընկալում, մասնավորապես, այն.

- նորարարական տնտեսական ենթահամակարգ է,
- այն ունի ներդրումային և աշխատատեղեր ստեղծող ներուժ,
- հանրային քաղաքականության գործիք է՝ սոցիալական կապիտալի և կայուն զարգացման ուղղությամբ:

Այս տեսական մոտեցումները մեր կողմից Հայաստանի սպորտի ոլորտի ուսումնասիրության հիմնասյուներն են:

Ինչպես վկայում են մեր կողմից կատարված հետազոտության արդյունքները, Հայաստանում սպորտի ոլորտի շարժընթացը վերջին տասնամյակում ձևավորվել է սոցիալ-տնտեսական միջավայրի և պետական քաղաքականությունների համակցությամբ: 1-ին տրամագրի տվյալները փաստում

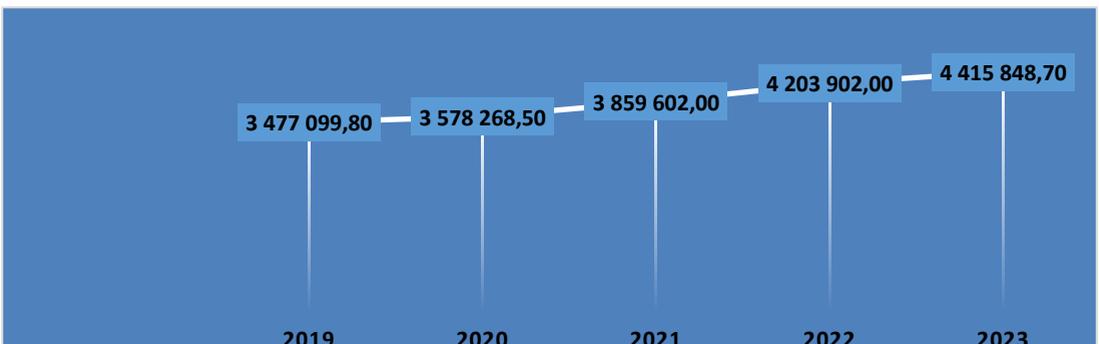
են, որ ուսումնասիրվող ժամանակահատվածում կարելի է դրական գնահատել այն հանգամանքը, որ մարզերում սպորտային կազմակերպությունների (Հայաստանում դրանք հիմնականում պետություն-մասնավոր հատված համագործակցությամբ են գործում) թվաքանակը չնայած ցուցաբերել է նվազման միտում, այն կրճատվել է 2-ով, այդուհանդերձ 2019-2023թթ. մարզիչ-մանկավարժների թվաքանակի շարժընթացից ելնելով կարող ենք արձանագրել, որ վերջինս դրսևորել է աճի միտում: 2019-2023թթ. մարզիչ-մանկավարժների թվաքանակն աճել է 98 մարդով կամ 95%-ով: Չնայած որոշ տատանումների՝ նույն միտումն է նկատվել նաև գյուղերում: Մարզիչ-մանկավարժների թվաքանակն այս տիրույթում 2020 թ. զգալի ավելացել է 2019թ. համեմատ՝ կազմելով 96%: Սակայն հաջորդող տարիներին 2019թ. համեմատ նվազել է 17 մարդով՝ 2022թ. կազմելով 170 մարդ: 2023թ. սկսվել է աշխուժանալ ոլորտը և մարզիչ-մանկավարժների թվաքանակի աճ է նկատվել նաև գյուղերում, 17 մարդով ավելի, քան 2022-ին: Անառարկելի է, որ սպորտի ոլորտում մարզիչ-մանկավարժների թվաքանակի ավելացումը գերազանցապես պայմանավորված է մարզիկների թվաքանակի աճով, այսպես՝ նրանց թվաքանակն ուսումնասիրվող տարիներին ավելացել

է 93%-ով, նույն միտումն է արձանագրվել նաև գյուղերում՝ 95%:

Այսպիսով՝ վերջին տարիներին էապես առաջադիմել է սպորտի ոլորտը, որոշակի կայունություն է պահպանվել սպորտային կազմակերպությունների շարժընթացում, ինչպես արդեն վերևում նշեցինք ոչ էական նվազում է նկատվել դրանց թվաքանակում, ավելին՝ աճել է սպորտային կազմակերպություններում զբաղված մարզիչների ու մարզիկների թվաքանակը: Այս իրողությունը կարևոր սոցիալ-տնտեսական ազդակ է, ինչը նույնիսկ էմպիրիկ դիտարկման պարագայում ապահովում է բազմարկչի էֆեկտ՝ զբաղվածություն, եկամուտներ, տարածքային հավասարակշռման բարելավում, առողջ ապրելակերպ: Սպորտի ոլորտում նման դրական միտումները վկայում են ՀՀ մարզական քաղաքականության արդյունավետության մասին, մասնավորապես՝ մարզական կրթական ծրագրերի և մարզադպրոցների ցանցի զարգացման ուղղությամբ պետական-մասնավոր հատված համագործակցության էլ ավելի ակտիվացման և նախաձեռնությունների արդյունքի մասին: Ավելորդ չենք համարում նշել, որ սպորտային ենթակառուցվածքների թվաքանակի աճն ու համապատասխանաբար սպորտի ոլորտում զբաղվածության մակարդակի էական ակտիվացումն

անմիջականորեն նպաստել են սպորտային արդյունաբերության շարժընթացի աճին: Մինչ սպորտային արդյունաբերությանը վերաբերող պաշտոնական սուղ վիճակագրության վերլուծությունը, արձանագրենք, որ մեր կողմից հետազոտվող ժամանակահատվածում արդյունաբերության ոլորտը գերազանցապես զարգացել է ներդրումային աճի ֆոնին: 2-րդ տրամագրում ներկայացված վիճակագրությունը փաստում է, որ 2019–2023 թթ. արդյունաբերության հիմնական միջոցների շարժընթացը գրանցել է աճի միտում: Արդյունաբերության ոլորտը զարգացել է ներդրումային աճի ֆոնին. արդյունաբերական հիմնական միջոցների արժեքը աճել է շուրջ **27%-ով** [7], ինչը վկայում է արտադրական բազայի ընդլայնման և տեխնիկական հզորությունների վերակառուցման մասին: Ինչ

վերաբերում է նույն ժամանակահատվածում արդյունաբերական արտադրանքի ծավալին, ապա այդ ցուցանիշը ևս դրսևորել է աճի միտում: 2019թ. համեմատ 2023-ին այն աճել է 38%-ով [7]: Այնուամենայնիվ, արդյունաբերության կառուցվածքային փոփոխությունները ցույց են տալիս, որ աճը հիմնականում ապահովվել է **մեծածավալ և հումքային ճյուղերի** հաշվին, մինչդեռ վերամշակող և թեթև արդյունաբերությունը պահպանել է համեմատաբար թույլ դիրքեր: Այս միտումը վկայում է, որ Հայաստանի արդյունաբերական զարգացումը դեռևս պահանջում է **արտադրական դիվերսիֆիկացիա և բարձր տեխնոլոգիական բաղադրիչ** ընդլայնում՝ կայուն աճ ապահովելու համար:

Տրամագիր 2. ՀՀ-ում արդյունաբերա–արտադրական հիմնական միջոցները՝ ըստ տնտեսական գործունեության տեսակների (ամբողջ արդյունաբերությունը՝ սկզբնական արժեքով, մլն. դրամ) [7]

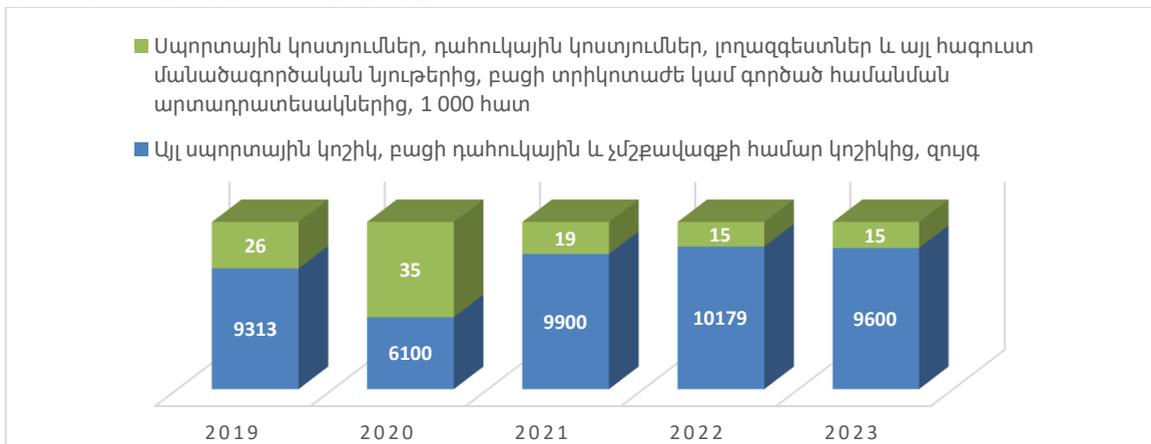
3-րդ տրամագրի տվյալները փաստում են, որ սպորտի արդյունաբերության ենթաօլորտում միտումները դրսևորել են ոչ համաչափ զարգացումներ: Սպորտային կոշիկների արտադրությունը նշված ժամանակահատվածում տատանվել է՝ նվազելով 9 313 զույգից մինչև 9 600 զույգ՝ 2020 թ. զգալի անկումով և հետագա ոչ կայուն վերականգնմամբ: Նման տատանումները վկայում են.

- տեխնոլոգիական սահմանափակումներ. Հայաստանի թեթև արդյունաբերությունը դեռևս չունի բարձր տեխնոլոգիական հզորություններ կոշիկի արտադրության համար,
- ներմուծվող մրցակցություն. միջազգային բրենդների ագրեսիվ մրցակցությունը սահմանափակում է տեղական արտադրության ծավալները,

• շուկայական պահանջարկի անկայունություն. 2020թ. համավարակի ազդեցությունը և հետագա ոչ կայուն ծավալները:

Նույն հարթության մեջ սպորտային հագուստի արտադրությունը նվազել է 26 հազար միավորից մինչև 15 հազար՝ շուրջ 40 %-ով: Հագուստի արտադրության նման նվազումը պայմանավորված է.

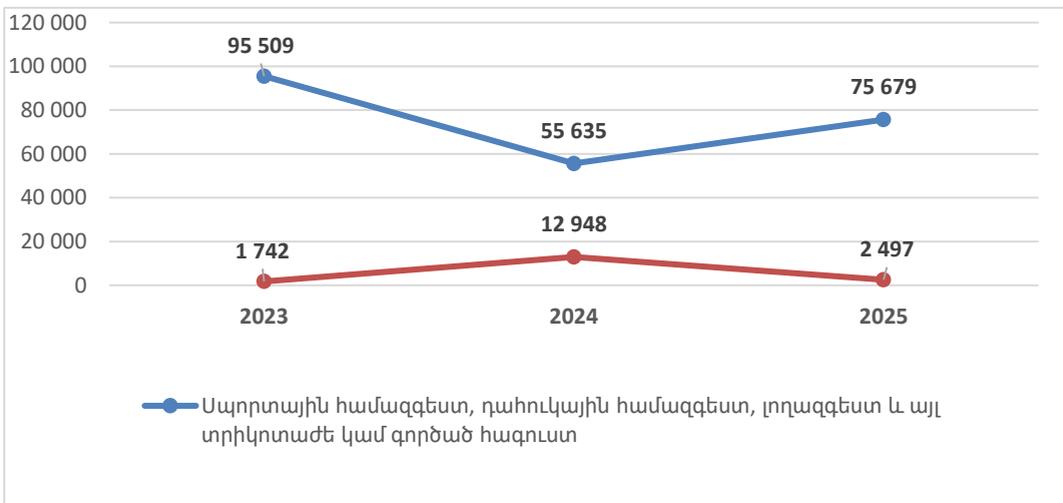
- կառուցվածքային վերակառուցմամբ. արտադրողները փոխել են իրենց ռազմավարությունը՝ կենտրոնանալով ավելի շահութաբեր ապրանքատեսակների արտադրության վրա,
- շուկայական դիվերսիֆիկացիայով. անցում դեպի մասնագիտացված և բարձրարժեք արտադրանքի արտադրության:

Տրամագիր 3. Սպորտի արդյունաբերության դինամիկան ՀՀ-ում 2019–2023 թթ.[7]

Դիտարկենք սպորտի արդյունաբերության զարգացման միտումներն ըստ ՀՀ պաշտոնական վիճակագրության մեկ այլ աղբյուրի (տրամագիր 4): Այսպես՝ ըստ ՀՀ արդյունաբերական կազմակերպություններում հիմնական արտադրատեսակների թողարկման ցուցանիշների (բնեղեն արտահայտությամբ, հատ)՝ 2023–2025 թվականներին սպորտի ոլորտում նկատվել է հետևյալ

իրողությունը. եթե սպորտային համազգեստների արտադրության ոլորտում տեղի է ունեցել անկում 2024–ին, այնուհետև վերելք՝ 2025–ին, ապա ընդհակառակը, նույն տարիներին սպորտային կոստյումների արտադրության ոլորտում նկատվել է կտրուկ աճ՝ պայմանավորված մի շարք գործոններով, մասնավորապես.

Տրամագիր 4. Արդյունաբերական կազմակերպություններում հիմնական արտադրատեսակների թողարկումը բնեղեն արտահայտությամբ, 2023-2025 թթ., հունվար-սեպտեմբեր [8]

➤ Սոցիալ-մշակութային փոփոխություններ և ներքին պահանջարկ.

- Առողջ ապրելակերպի տարածում. վերջին տարիներին նկատվում է բնակչության հետաքրքրության աճ ֆիզիկական ակտիվության նկատմամբ:

Ֆիթնես կենտրոնների, մարզասրահների և մարզական ակումբների քանակի ավելացումը հանգեցրել է սպորտային հագուստի ներքին պահանջարկի կայուն աճին:

- Ինստիտուցիոնալ պահանջարկ. կրթական հաստատություններում,

մարզադպրոցներում և թիմերում ձևավորվել է սպորտային համազգեստի պարտադիր օգտագործման մշակույթ:

- Ազգային ինքնություն. տեղական բրենդավորումը դարձել է գերակայություն: Մարզական ֆեդերացիաներն ու ակումբները հաճախ պատվիրում են համազգեստներ հենց տեղական արտադրողներից՝ ամրապնդելով սպորտային ինքնությունը և աջակցելով ազգային բիզնեսին:

➤ **Միջազգային սպորտային իրադարձությունների ազդեցություն.**

- 2023–2024 թթ. միջազգային մրցաշարերը մեծապես խթանել են սպորտային հագուստի և աքսեսուարների պահանջարկը՝ ինչպես մասնակիցների, այնպես էլ հանդիսատեսների շրջանում:

- Սպորտային զբոսաշրջությունը ստեղծել է լրացուցիչ շուկա:

➤ **Տնտեսական և արտադրական գործոններ.**

- Տեղական արտադրության ակտիվություն. Հայաստանի թեթև արդյունաբերության ճյուղում նկատվում է արտադրական ակտիվության աճ՝ հատկապես սպորտային հագուստի և կոշիկի հատվածում:

- Արտահանման շուկաներ. սպորտային հագուստի արտահանման պատվերների ավելացումը դարձել է արտադրության ծավալների աճի հիմնական խթանիչներից մեկը:

Կարող ենք եզրահանգել, որ այս շարժընթացը վկայում է սպորտի արդյունաբերության ռազմավարության վերակողմնորոշում և շուկայի պահանջարկի դիֆերսիֆիկացիայի մասին: Սպորտային ապրանքների արտադրությունը աստիճանաբար դուրս է գալիս անկման փուլից՝ փոխելով իր արտադրական կառուցվածքը և կենտրոնանալով առավել հաջողված (օրինակ՝ կոշիկի) ապրանքատեսակների վրա, որոնք ապահովում են քանակական աճ և ունեն կայուն շուկա: Այս փոփոխությունները վկայում են այն մասին, որ թեև արդյունաբերության ընդհանուր ներդրումային միջավայրը զարգանում է, այդուհանդերձ, արդյունաբերական զարգացման կառուցվածքային միտումները Հայաստանում դեռևս կենտրոնացած են խոշոր և ավանդական արտադրական ճյուղերի վրա, ուստի և օրինաչափ է սպորտային և նորարարական արտադրանքների ցածր մասնաբաժինը թեթև արդյունաբերության մեջ: Տնտեսական վերլուծության տեսանկյունից կարելի է առանձնացնել մի քանի գործոններ, որոնք նպաստում կամ սահմանափակում են ոլորտի համաչափ զարգացումները, մասնավորապես. աշխատատեղերի ստեղծումը, տարածքային անհավասարությունները, մարկետինգային վերակողմնորոշումը, **ինստիտուցիոնալ անբավարարու-**

յունը և այլն: Բացի տնտեսական ցուցանիշներից, նկատվում է նաև սոցիալական ազդեցության ընդլայնում. սպորտը դառնում է երիտասարդության զարգացման, համայնքային հնտեգրման և սոցիալական կապիտալի ձևավորման կարևոր գործիք: Այս բոլոր գործոնները վկայում են, որ Հայաստանի սպորտի ոլորտը գտնվում է ձևավորման փուլում: Սակայն, ինչպես ցույց են տալիս հետազոտության արդյունքները, ոլորտի կայուն աճը հնարավոր է միայն այն դեպքում, երբ սպորտը դիտարկվի ոչ թե առանձին նախաձեռնությունների մակարդակով, այլ համակարգային տնտեսական քաղաքականության ուղղություն՝ ներառելով ֆինանսական, կրթական և ենթակառուցվածքային բաղադրիչներ:

Աներկբա է, որ սպորտը Հայաստանում վերածվում է ոչ միայն սոցիալ-մշակութային երևույթի, այլև տնտեսական զարգացման գործոնի:

Եզրակացություն: Սպորտի ոլորտի զարգացումը Հայաստանում պետք է դիտարկել ոչ միայն ուղղակի ազդեցության (սպորտային ծառայություններ), այլև անուղղակի (զբոսաշրջություն, մեդիա) և ինդուկտիվ (սպորտային ապրանքների արտադրություն) ազդեցությունների համատեքստում: Չնայած ոլորտի դրական ազդեցության

ներուժին, առկա են զգալի մարտահրավերներ՝ մասնավորապես՝ կապիտալիզացիայի ցածր մակարդակը, կառավարման ինստիտուցիոնալ թերությունները և կադրային սղությունը: Հայկական սպորտում արտադրողները վերակողմնորոշվել են դեպի մեծածավալ և արդյունավետ արտադրություն՝ բավարարելով զանգվածային (ներքին և արտահանման) պահանջարկը, ինչը հիմք է ստեղծում հետագա քանակական աճի համար: Սպորտի ոլորտի զարգացման հիմնական խթաններ են՝ միջազգային մրցաշարերի անցկացումը, առողջ ապրելակերպի տարածումը և սպորտային ապրանքների արտադրության ընդլայնումը:

Ամփոփելով՝ կարելի է նշել, որ սպորտի ոլորտը Հայաստանում պետք է դիտվի ոչ թե որպես օժանդակ ոլորտ, այլ՝ **տնտեսական և սոցիալական զարգացման ռազմավարական ուղղություն**, որի կայուն զարգացումը կնպաստի երկրի միջազգային հեղինակության, ներդրումային գրավչության և քաղաքացիների կյանքի որակի բարելավմանը: Ոլորտի արդյունավետ զարգացման համար անհրաժեշտ է մշակել ազգային **ռազմավարություն**, է՛լ ավելի խթանել **պետություն-մասնավոր հատված համագործակցությունը**, զարգացնել **սպորտային կրթությունը և հետազոտական կարողությունները**,

ներդնել թվային և նորարարական արդյունավետության բարձրացման գործիքներ՝ ոլորտի կառավարման համար:

📖 ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. ՀՀ կառավարություն. (07.12.2023). «Հայաստանի Հանրապետության ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի ոլորտների 2024–2030 թվականների զարգացման ռազմավարությունը»,

https://www.arlis.am/hy/acts/186978?utm_source=chatgpt.com, [Մուտք՝ 01.09.2025]

2. ՀՀ սոցիալական վիճակը 2019թ, Սպորտային կազմակերպությունների գործունեություն, https://armstat.am/file/article/soc_vich_2019_26.pdf, [Մուտք՝ 01.09.2025]

3. ՀՀ սոցիալական վիճակը 2020թ, Սպորտային կազմակերպությունների գործունեություն, https://armstat.am/file/article/soc_vich_2020_25.pdf, [Մուտք՝ 25.09.2025]

4. ՀՀ սոցիալական վիճակը 2021թ, Սպորտային կազմակերպությունների գործունեություն, https://www.armstat.am/file/article/soc_sit_2021_25.pdf, [Մուտք՝ 25.09.2025]

5. ՀՀ սոցիալական վիճակը 2022թ, Սպորտային կազմակերպությունների գործունեություն, https://armstat.am/file/article/soc_sit_2022_25.pdf, [Մուտք՝ 25.09.2025]

6. ՀՀ սոցիալական վիճակը 2023թ, Սպորտային կազմակերպությունների գործունեություն, https://armstat.am/file/article/soc_sit_2023_25.pdf, [Մուտք՝ 25.09.2025]

7. ՀՀ ՎԿ, Արմստատ, Հրապարակումներ, Հայաստանի վիճակագրական տարեգիրք 2024թ., Արդյունաբերություն, Հիմնական արտադրատեսակների արտադրությունն ըստ տնտեսական գործունեության տեսակների հատվածների, <https://armstat.am/file/doc/99552333.pdf>, [Մուտք՝ 10.10.2025]

8. Արդյունաբերական կազմակերպություններում հիմնական արտադրատեսակների թողարկումը բնեղեն արտահայտությամբ, Երևան, 2023 թվականի հունվար–հոկտեմբերին, https://armstat.am/file/article/bnexen_3e_2025.pdf, [Մուտք՝ 15.10.2025]

9.Թաղևոսյան Զ.Ա. «ՍՊՈՐՏԻ ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ» ԵԶՐՈՒՅԹԻ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ՇՈՒՐՋ, Գիտությունը սպորտում.արդի հիմնախնդիրներ, պարբերական, 2025, N 2(15), էջ 328-341,<https://sportedu.am/wp-content/uploads/2025/10/328.pdf>, [Մուսը՝ 22.11.2025]

10. Andreff, W. (2009, May 27–29). *À quoi sert l'économie du sport?* Paper presented at the 5e Congrès international de la Société de Sociologie du Sport de Langue Française: «À quoi servent les sciences sociales du sport? Recherches et utilité(s) sociale(s)», CRIS, Université Claude Bernard – Lyon 1, France. Available at: p.1-2, <https://shs.hal.science/halshs-00634927v1/document>, [Մուսը՝ 15.09.2025]

11. Baade, R. A., & Matheson, V. A, **Going for the Gold: The Economics of the Olympics, 2016**),https://ideas.repec.org/a/aea/jecper/v30y2016i2p201-18.html?utm_source=chatgpt.com, [Մուսը՝ 25.09.2025]

12. Chalip, L. (2018). *Sport Governance and Policy Development*. Human Kinetics, 2018, https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/16184740500430413?utm_source=chatgpt.com, [Մուսը՝ 15.10.25թ.]

13. Gratton, C., & Taylor, P. *The Economics of Sport and Recreation, An Economic Analysis*, 2000 ,

https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203474839/economics-sport-recreation-chris-gratton-peter-taylor?utm_source=chatgpt.co, [Մուսը՝ 25.09.2025]

14.**Preuss, H.,The Conceptualisation and Measurement of Mega Sport Event Legacies,**

2007,https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14775080701736957?utm_source=chatgpt.com, [Մուսը՝ 25.09.2025]

15. UNESCO, **Kazan Action Plan, 2023**, <https://www.unesco.org/en/kazan-action-plan>, [Մուսը՝ 15.10..2025]

16.**World Bank, 2022,**

<https://www.banquemondiale.org/fr/publication/wdr2022/brief/chapter-1-introduction-the-economic-impacts-of-the-covid-19-crisis1>, [Մուսը՝ 15.10..2025]

SOCIO-ECONOMIC DRIVERS OF SPORTS SECTOR DEVELOPMENT IN ARMENIA

*J.A. Tadevosyan,
Armenian State Institute of Physical Culture
and Sport Yerevan, Armenia*

ABSTRACT

Keywords: sports sector, socio-economic drivers, employment, strategy, regional development, light industry, structural transformation, public–private partnership.

Research Relevance. Over the past decade, the sports sector in Armenia has evolved beyond its traditional cultural and health-related functions, acquiring increasing economic and strategic importance. It is gradually emerging as a subsystem of the national economy with the potential to stimulate investment, expand employment opportunities, and strengthen social capital. Nevertheless, the institutional and financial foundations of the sector remain insufficiently developed, which makes a comprehensive economic analysis both timely and necessary.

Research Aim and Objectives. The aim of the study is to identify the key socio-economic drivers that facilitate or constrain the development of the sports sector in Armenia. The objectives include examining theoretical approaches to the sports industry, analyzing governance structures, human resources, and infrastructure within the Armenian sports system, and formulating evidence-based policy recommendations.

Research Methods and Organization. The study employed a mixed-methods research design combining qualitative and quantitative approaches. Statistical data analysis, comparative analysis, and inductive reasoning were used to assess sectoral dynamics, structural characteristics, and development trends.

Analysis of the Research Results. The findings indicate that Armenia’s sports sector is currently at a formative stage of development. The number of sports organizations, coaches, and athletes is increasing, investment activity is intensifying, and employment levels are gradually rising. At the same time, persistent regional disparities and limited levels of digitalization contribute to uneven development across different regions of the country.

Conclusion. The sustainable development of the sports industry in Armenia can be achieved through a coordinated state strategy, enhanced public–private partnerships,

reforms in education and workforce development, and the adoption of digital innovations. Such an integrated approach has the potential not only to stimulate economic growth but also to strengthen social cohesion and regional development.

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ СПОРТИВНОЙ СФЕРЫ В АРМЕНИИ

*Д.А. Тадевосян,
Государственный институт физической культуры
и спорта Армении, Ереван, Армения*

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова: спортивный сектор, социально-экономические факторы, занятость, стратегия, региональное развитие, лёгкая промышленность, структурные изменения, натуральные показатели, государственно-частное партнёрство.

Актуальность исследования. В последние десятилетия спорт в Армении превратился из сугубо культурной и оздоровительной сферы в область, имеющую стратегическое и экономическое значение. Он постепенно формируется как подсистема национальной экономики, способная стимулировать инвестиции, повышать занятость и развивать социальный капитал. Однако институциональные и финансовые основы спортивной индустрии пока полностью не сформированы, что делает её экономический анализ особенно актуальным.

Цель и задачи исследования. Целью является выявление социально-экономических факторов, способствующих или ограничивающих развитие спортивного сектора Армении. Задачи включают изучение теоретических подходов к спортивной индустрии, анализ институциональных и кадровых особенностей спортивной системы страны и формулирование рекомендаций для совершенствования управления отраслью.

Методы и организация исследования. Применён смешанный методологический подход, объединяющий качественный и количественный анализ. Использовались статистические данные, сравнительные методы и индуктивные подходы.

Анализ результатов исследования. Исследование показывает, что спортивный сектор Армении находится на этапе формирования: увеличивается количество организаций, тренеров и спортсменов, активизируются инвестиции,

растёт уровень занятости. Вместе с тем сохраняются территориальные диспропорции и ограничения цифровизации.

Краткие выводы: Устойчивое развитие спортивной индустрии возможно при сочетании государственной стратегии, государственно-частного партнёрства, образовательных реформ и цифровых инноваций. Такой комплексный подход способен усилить экономический рост и укрепить социальную солидарность в стране.

Տեղեկություններ հեղինակի մասին

Զուլիետա Արամայիսի Թադևոսյան՝ տ.գ.թ., Սպորտի կառավարման և մարզական լրագրության ամբիոնի դոցենտ, Հայաստանի ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի պետական ինստիտուտ, Երևան, Հայաստան, [E.mail: julieta.tadevosyan@sportedu.am](mailto:julieta.tadevosyan@sportedu.am)

Information about the author

Julietta Aramayis Tadevosyan, PhD in Economics (Candidate of Sciences), Associate Professor, Head of the Department of Sports Management and Sports Journalism, Armenian State Institute of Physical Culture and Sport, Yerevan, Armenia, [E.mail: julieta.tadevosyan@sportedu.am](mailto:julieta.tadevosyan@sportedu.am)

Հոդվածն ընդունվել է 04.11.2025-ին:

Ուղարկվել է գրախոսման՝ 05.11.2025-ին:

Գրախոս՝ տ.գ.թ., դոցենտ Հ. Երիցյան